

EVOLUCIJA POIMANJA BOLA

(ONTOLOŠKO I FENOMENOLOŠKO LICE BOLA)

PREDRAG STEVANOVIĆ

Seminar Hronična Bol

HIPNOS

3rd INTERNATIONAL CONGRESS OF ANESTHESIA, INTENSIVE AND PAIN MEDICINE
18 - 21 September 2019, Hotel Bosna, Banja Luka

Medicinski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Veličina/Značaj Problema Podaci iz Evropskih Studija o Bolu

Survey of chronic pain in Europe: Prevalence, impact on daily
life, and treatment

Harald Breivik a,*,1, Beverly Collett b, Vittorio Ventafridda c, Rob Cohen d,
Derek Gallacher d

European Journal of Pain 10 (2006) 287–333

**SURVEY ON CHRONIC PAIN 2017
DIAGNOSIS, TREATMENT AND IMPACT OF PAIN**

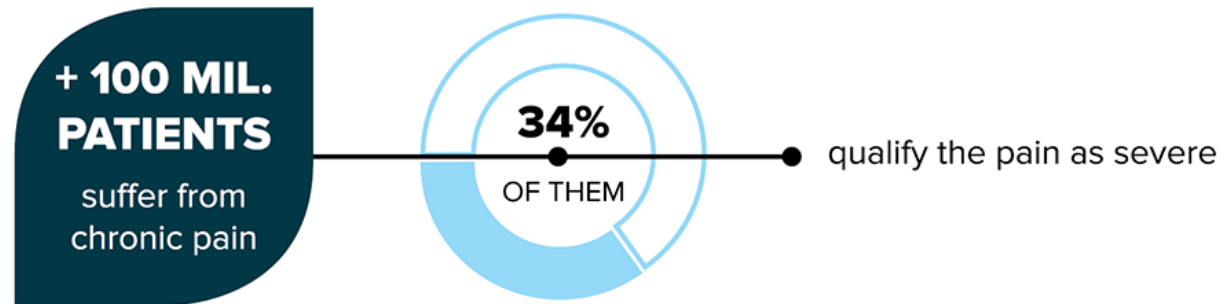
**PAIN ALLIANCE EUROPE
JUNE 2017**

Fragrantni rezultati ukazuju na devastirajući uticaj HRONIČNOG
BOLA

Bol – Široko rasprostranjen problem

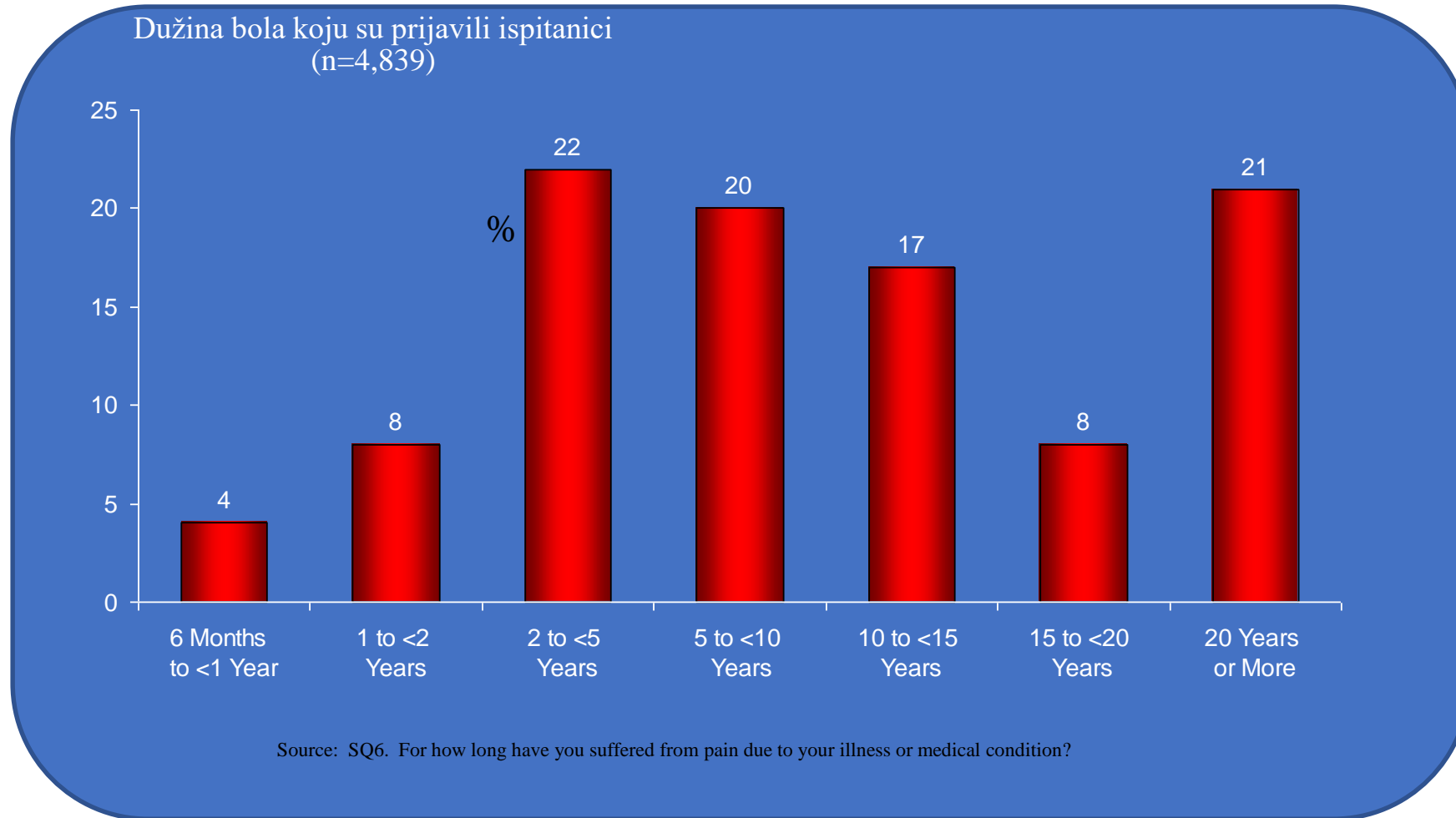
BOL – široko rasprostranjen problem

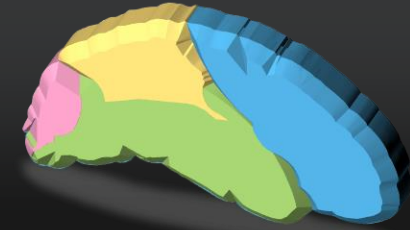
Ukupna cena posledica hroničnog bola se procenjuje na oko 300 milijardi €

Pacijenti su prinuđeni da žive sa bolom

- U proseku žive sa hroničnim bolom oko 7 godina
- Petina pati od bola više od 20 godina

DEFINICIJA BOLA

bol je subjektivni osećaj koji je teško definisati

The International Association for the Study of Pain (ISAP)

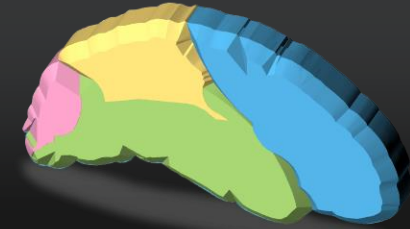
“ BOLA je neprijatno senzorno ili emocionalno iskustvo udruženo sa aktuelnim ili potencijalnim tkivnim oštećenjem, ili opisano terminima takvog oštećenja”.

Bol: definicija

„Bol je sve ono što bolesnik kaže da boli“.

R.Twycross & A. Wilcock, 2002.

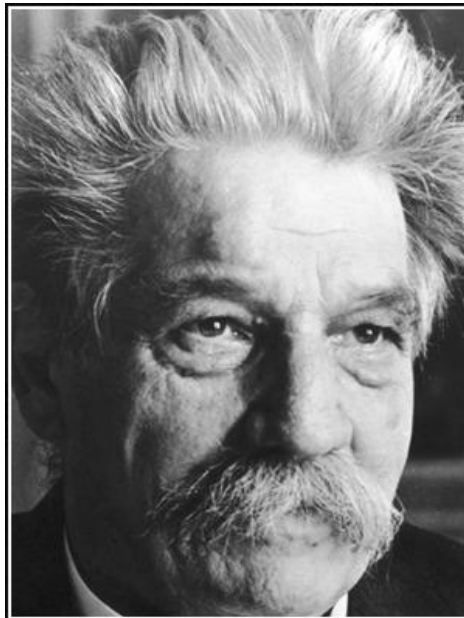
DEFINICIJA BOLA

To je ono što nam pacijent saopšti

ŠTETNOST – BOL - PATNJA

*„Bol je užasniji
gospodar čovečanstva
čak i od smrti“.*

Albert Schweitzer

EVOLUCIJA ZNANJA O BOLU

- Principi lečenja i razumevanja bola reflektuju samo razumevanje bolesti uopšte i lečenje u datom momentu.
- Teorije bola
  - Utiču na način procene, praćenja i lečenja bola,
  - Kao i na nivo prioriteta koji je ovom problemu dodeljivan u praktičnom životu.
- ČAK I SAMO NASTAJANJE MEDICINE SE MOŽE VEZATI ZA UKLANJANJE BOLA.

Iceman of the Alps - “Utze”

- Oldest, best preserved corpse.
- 5300 years old.

MITOVI

STAVOVI, VEROVANJA, PRAKSA

**Treba da
boli**

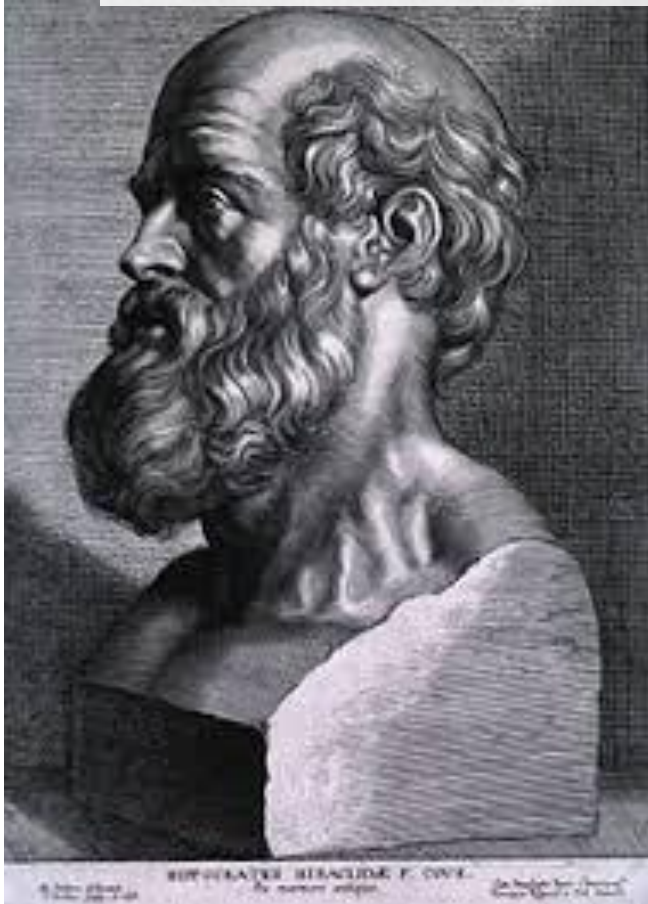
Prehistoric Medicine: myths and legends

Asclepius is the god of medicine and healing in ancient Greek, love child of Apollo and Coronis. His mother was killed for being unfaithful to Apollo but the unborn child was rescued from her womb. Asclepius means "to cut open."
Daughters: Hygieia (hygiene) and Panacea ("all healing")

**Bol je određen
fizičkom lezijom**

Hippocrates
(c. 460 – c. 370 BC)

Aelius Galen ili Claudius Galen
([129](#) – c. 200 / c. 216)

Renesansa

1664 u spisu *Treatise of Man*, [René Descartes](#) teoretiše da je telo slično mašini, a bol je poremećaj koji putuje duž nerava dok ne dosegne mozak.

René Descartes

(31 Mart 1596 – 11 Februar 1650)

Drew Leder

„Učenje medicine i danas počinje disekcijom kadavera, baš kao što se klinički slučajevi završavaju na patologiji”

NAJZNAČAJNIJE TEORIJE BOLA

- Teotija specifičnosti
- Teorija intenziteta
- Teorija nadmetanja
- Teorija uzorka

Табела 1: Типови бола и болних феномена

	Симп- том	Знаци (Објективно уочљиве одлике)	Физиолошка основа	Примери
Класични бол				
Бол са одговарајућим ткивним оштећењем	Бол	Манифестно ткивно оштећење; Бол који се јавља на стимулус који доводи до оштећења; Протективни одговор	Оштећењем активиран ноцицептивни систем	Сунчана опекотина; Истегнуће мишића; Фрактура; Пулшитис
Спонтани бол				
Бол са периферном траумом али без адекватног пратећег ткивног оштећења	Бол	Бол удружен са стимулусом недовољног интензитета да изазове ткивно оштећење	Активација система за бол путем когнитивних механизма услед претње ткивним оштећењем; последње је често засновано на периферним неноцицептивним надражајима ЦНСа	Сунчане опекотине без ткивног оштећења; Миофасцијални бол; Тензиона главобоља; Хронични бол у леђима
Неуропатски бол (бол без периферне трауме)	Бол	Бол; Без препознатљивог патолошког периферног стимулуса; Анамнестичко постојање вероватног узрока	Поремећен ноцицептивни систем Неуропатски (нпр. демиелинизација нервних влакана)	Тригеминална неуралгија; Постхерпетичка, Дијабетичка неуралгија
Болни феномени без бола				
Болно понашање без бола		Болно понашање и поред нормалног клиничког прегледа; Несклад бола и физикалних знака; Претерано болно понашање; Потврђен спољни подстицај	Ментална стања као нпр. анксиозност уместо периферног ткивног оштећења; Погрешна интерпретација сензорног сигнала емоционалним или когнитивним системима	Лажни бол; Симулирање; Анксиозност
Ткивно оштећење без бола		Манифестно ткивно оштећење које уобичајено узрокује бол, али без бола	Супресија система за бол	Стрес; Физиолошко умањење бола адреналином; Плацебо индукована опиоидна аналгезија; Генетска несензитивност за бол

Aristotle (384-322 BC) -
DeAnima- "Pain is a
quality of the soul."

Renaissance –
Descartes dualistic.

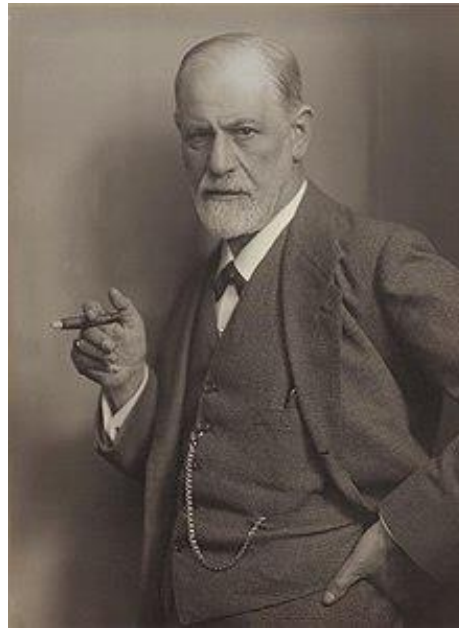
Freud -
psychosomatics.

Istorijski uticaji

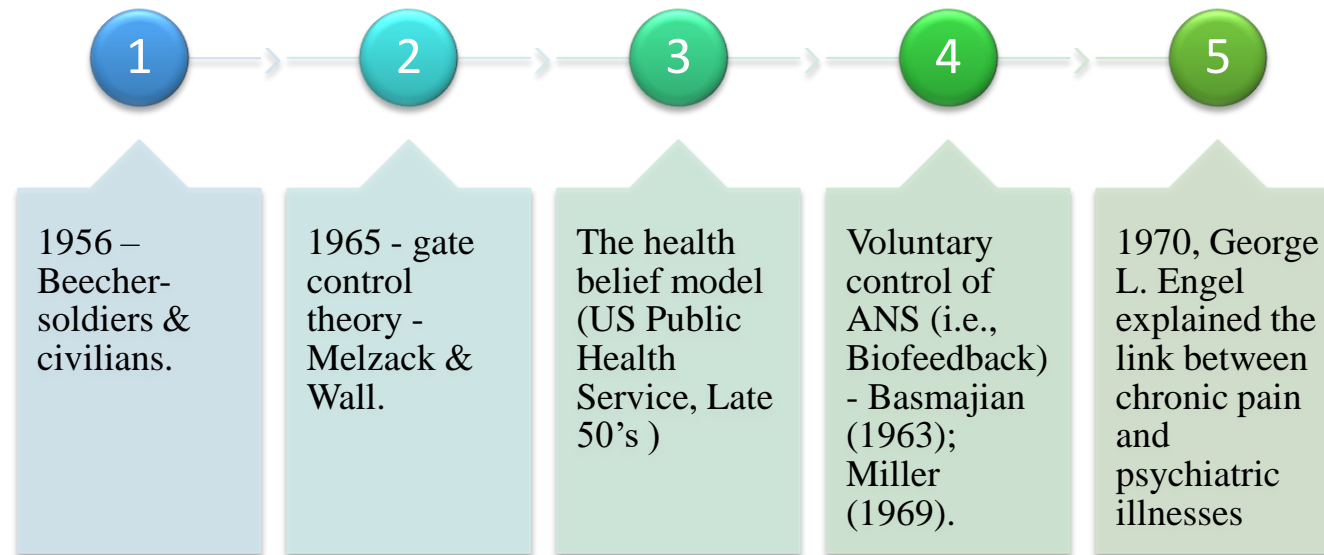
Tokom vremena i kroz različite kulture, razumevanje i ekspresija bola reflektuje važeći duh epohe.

MODIFIKACIJA PARADIGME

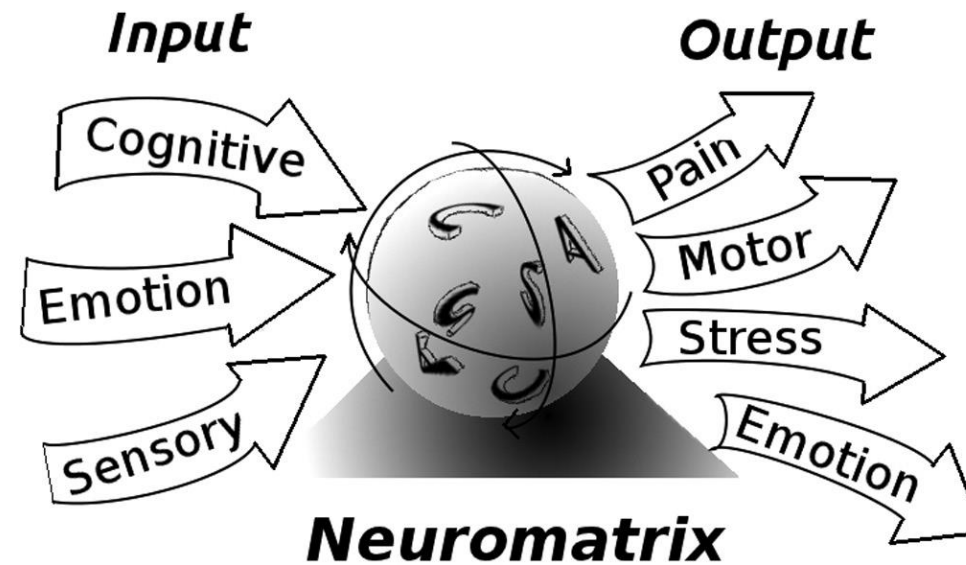
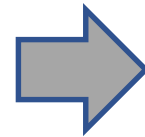
Sigmund Freud
(6 May 1856 – 23
September 1939)

Nastanak Psihosomatske Medicine

PROMENA Biomedikalnog u Biopsihosocialni Model

Kulturalna promena načina kako se bol doživljava, procenjuje i leči

MULTI DIMENZIONALNI KONCEPT BOLOA

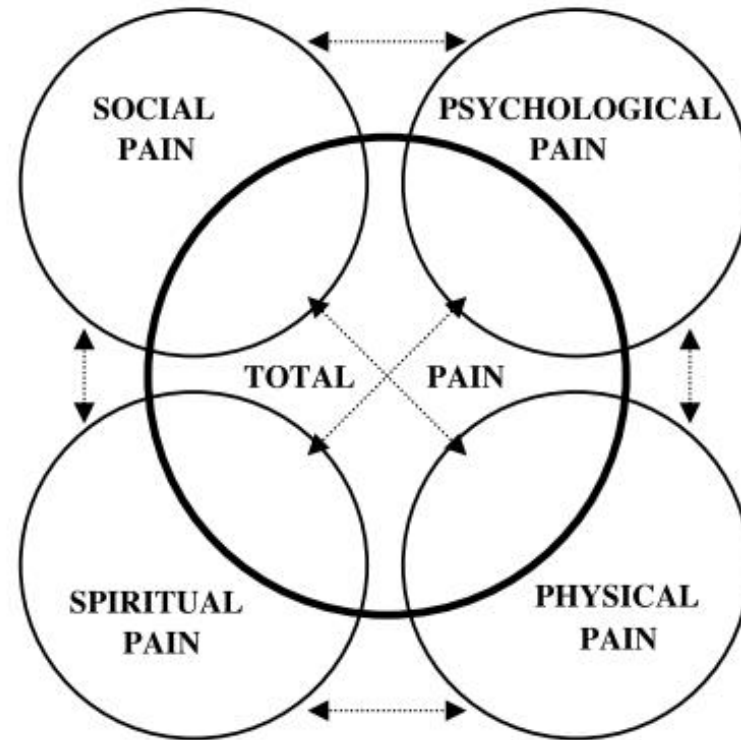

ence. (IASP Taxonomy 2012) The individual experience and manifestation of pain is influenced by a complex series of interactions involving sensory, pathophysiological, affective, socio-cultural, behavioural and cognitive elements (Fig. 1; Dalal and Bruera 2012).

Multidisciplinarni programi ečenja bola

„TOTALNO BOLNO“ iskustvo: interaktivni model

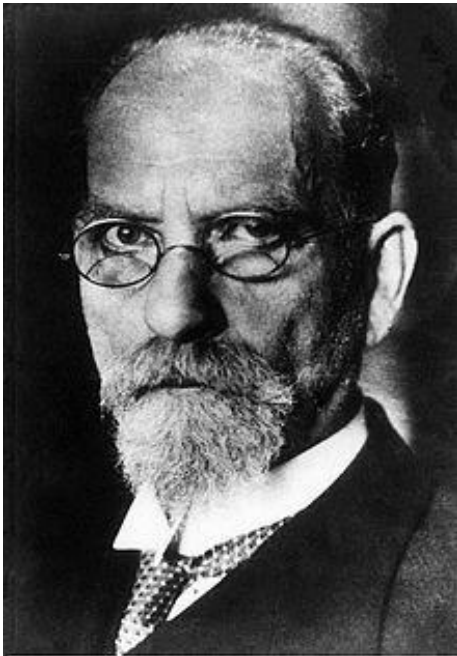

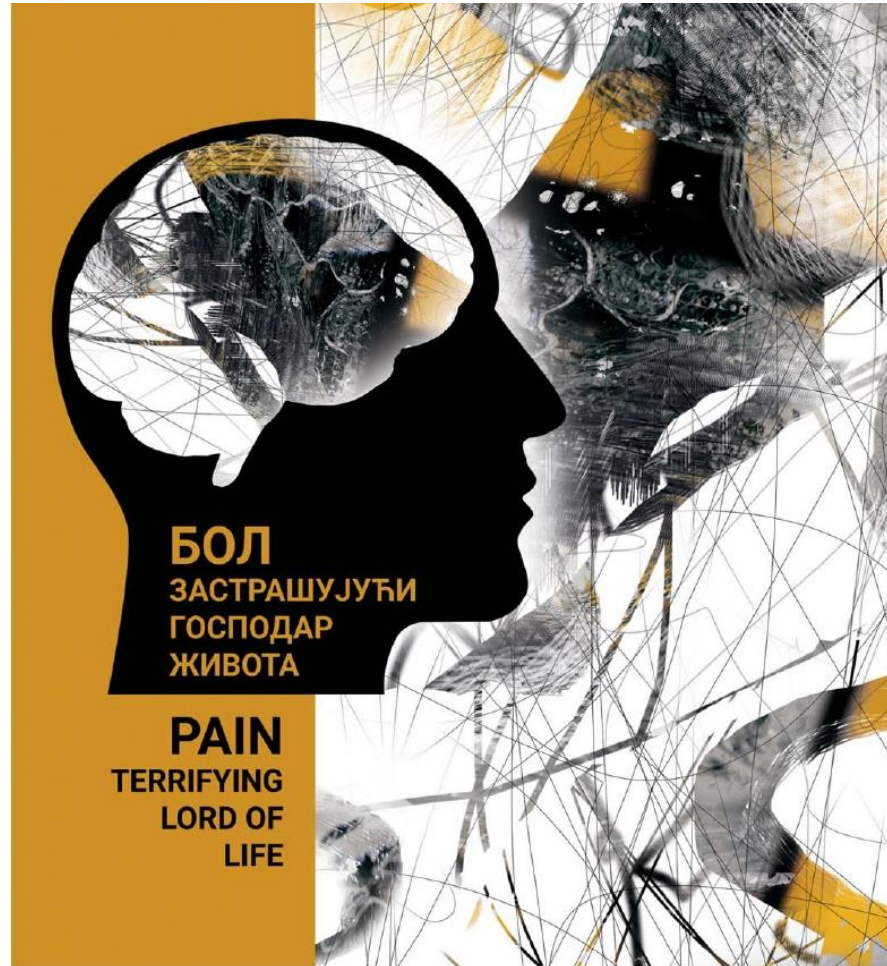
*...mi nismo svoji dok god priroda, pod pritiskom,
komanduje umu da pati sa telom.*

Shakespeare, *King Lear*

FENOMENOLOŠKI ASPEKTI BOLA

Edmund Gustav Albrecht Husserl
(8 April 1859 – 27 April 1938)

„LIVED BODY“

Jedinstvo tela, uma i sveta–
Merleau-Ponty:

**“I am conscious of the
world through my body”**

PATIENT'S PERCEPTION OF TOTAL PAIN

P

Physical pain: Osteopathic lesion, deep tissue or bone pain “tender”

A

Anxiety: emotional discomfort, angry, depression

I

Interpersonal interactions: Family strains, isolation

N

Nonacceptance of the caregivers: doubting of their faith, sense of hopelessness

Madjar I: The lived experience of pain in the context of clinical practice. In Handbook of phenomenology and medicine. Edited by Toombs S. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers; 2011. p:263–277.

- „To understand pain we need to understand the person in pain and a phenomenological gaze can help us to do that. The key is our attentiveness to the lived experience of the person in pain, and our willingness, individually and as members of health care teams, to work as much with as on our patients. The cognitive and technical work of pain diagnosis and treatment needs to go hand in hand with the supportive, and the affirming acts that make possible for the patient’s voice to be heard and to be valued.”

*Dobar lekar leči bolest; Veliki lekar leči pacijenta u bolesti. -Sir
William Osler, oko 1900*

I tako
smo
danas
ovde !

- Lečenje bola je podcenjeno
- Bol je 5^{ti} vitalni znak
- „Bol“ je pitanje ljudskih prava

Kako dalje?

Prvi korak - edukacija:

- Edukacija zdravstvenih radnika,
- Pacijenata,
- Podizanje svesti opšte populacije (društva) o značaju problema bola i njegovom obimu, kroz kampanje borbe protiv bola.

HVALA NA PAŽNJI !!!

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"